

СОЛИҚ ХАРАЖАТЛАРИ ҲИСОБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Азамат ШОДИЕВ
Фискал институти магистранти

Аннотация Мақолада бухгалтерия ҳисобида солиқ харажатлари ва уларнинг аҳамияти тадқиқ этилган. Шунингдек, солиқ харажатлари ҳисобини такомиллаштириш юзасидан таклиф ва тавсиялар келтирилган.

Калит сўзлар: корхона, солиқлар ва солиққа тортиш, ҳисоб, солиқ харажатлари, солиқ харажатлари ҳисоби.

Бухгалтерия ҳисобида солиқ харажатларини ҳисобга олиш мураккаб ва масъулиятли жараён бўлиб, тафсилотларга, қонунчиликни билишга ва молиявий таҳлил кўникмаларига эътибор беришни талаб қилади. Бу бизнеснинг молиявий барқарорлиги ва барқарорлигини таъминлашда, шунингдек солиқ органларининг талабларини қондиришда муҳим рол ўйнайди.

Солиқ харажатларини ҳисобга олиш тегишли солиқ қонунчилигининг еҳтиёткорлиги, аниқлиги ва билимларини талаб қилади. Солиқларни нотўғри ҳисобга олиш жарималар, жарималар, шунингдек солиқ органлари ва инвесторларнинг ишончини йўқотишига олиб келиши мумкин.

Бухгалтерия ҳисобида солиқ харажатларини ҳисобга олиш солиқ қонунчилиги талабларига мувофиқ солиқларни тўлаш билан боғлиқ барча харажатларни рўйхатдан ўтказишни ўз ичига олади. Бу бухгалтерия ҳисобининг муҳим жиҳати, чунки солиқ мажбуриятларини тўғри акс еттириш компанияга нафақат қонунга риоя қилиш, балки ўз маблағларини самарали бошқариш имконини беради. Солиқ харажатларини ҳисобга олишда қуйидаги йўналишларга алоҳида эътибор қаратилади:

International Conference on Education and Innovation

1. Солиқларнинг асосий турлари: бунга даромад солиғи, қўшилган қиймат солиғи (ҚҚС) ёки шунга ўхшаш истеъмол солиқлари, акциз солиғи, иш ҳақи солиқлари ва бошқалар киради.

2. Бухгалтерия ҳисобининг асосий босқичлари: булар солиқ мажбуриятларини рўйхатдан ўтказиш, солиқ ҳисоботларини тайёрлаш ва тақдим этиш, солиқларни тўлаш ҳамда солиқ активлари ва мажбуриятларини ҳисобга олиш.

3. Бухгалтерия ҳисоби ва солиқ ҳисоби ўртасидаги фарқ: қабул қилинган бухгалтерия тамойилларидаги фарқлар туфайли баъзи харажатлар ва даромадлар бухгалтерия ҳисоби ва солиқ ҳисобида турлича акс этирилиши мумкин. Масалан, амортизация, активларнинг қадрсизланиши ва баъзи харажатлар турли йўллар билан ҳисобга олинishi мумкин.

4. Солиқ харажатлари: бунга фойда солиғи, ҚҚС, акциз солиғи, иш ҳақи солиғи ва бошқалар каби солиқларни тўлаш билан боғлиқ барча харажатлар киради.

5. Кечиктирилган солиқларни ҳисоблаш ва акс этириш: корхоналар бухгалтерия ҳисоби ва солиқ ҳисоби стандартлари ўртасидаги фарқ туфайли юзага келиши мумкин бўлган кечиктирилган солиқ мажбуриятлари ва активларини ҳисоблашлари ҳамда ҳисобга олишлари керак.

6. Солиқ имтиёзлари ва уларни ҳисобга олиш: корхоналар ўз фаолияти, инвестициялари, энергия тежовчи технологиялардан фойдаланиш ва ҳоказоларга қараб турли солиқ имтиёзларига эга бўлишлари мумкин. Ушбу ажратмалар тўғри ҳисобга олинishi ва молиявий ҳисоботда акс этирилиши керак.

7. Солиқ мажбуриятлари бўйича захираларни ҳисобга олиш: баъзи харажатлар ва мажбуриятлар келажакда фақат солиқ мақсадларида тан олинishi мумкин ва корхоналар уларни қоплаш учун тегишли захираларни яратиши керак. Бунга солиқ жарималари, баҳсли солиқ мажбуриятлари ва бошқаларни тўлаш қоидалари киради.

8. Қонунчилик ва ҳисоботларга риоя қилиш: солиқ харажатларини ҳисобга олиш солиқ қонунчилиги талабларига қатъий риоя қилиши керак. Корхоналар солиқ қонунчилигидаги барча ўзгаришларни ҳисобга олган ҳолда ва уларни молиявий ҳисоботларида қўллаган ҳолда аниқ ҳисоб сиёсатини юритишлари лозим.

9. Солиқ самарадорлигини таҳлил қилиш: оддий харажатларни ҳисобга олишдан ташқари, бизнеснинг солиқ самарадорлигини таҳлил қилиш ҳам муҳимдир. Бунга оптимал солиқ стратегиясини баҳолаш, солиқ юқини камайтириш ва солиқ мажбуриятларини оптималлаштириш имкониятларини излаш киради.

10. Солиқ харажатлари аудити: солиқ харажатларининг мунтазам текшируви уларнинг тўғрилиги ва қонунга мувофиқлигини текшириш имконини беради. Бу хатарларни бошқариш ва компаниянинг молиявий шаффофлигини таъминлашда муҳим босқичдир.

Бугунги замонавий шароитларда бозор ўзгаришларини амалга ошириш солиқ тизимини такомиллаштириш бўйича ишларни тобора кучайтирмоқда. Бошқа томондан, бухгалтерия ҳисобини халқаро молиявий ҳисобот стандартлари билан уйғунлаштириш зарурати туфайли ислоҳ қилиш жараёни давом этмоқда. Ушбу ўзгаришлар натижасида солиқ қонунчилиги ва бухгалтерия ҳисоби қоидалари кўпинча мос келмаслик ҳолатлари ҳам учраб туради. Хўжалик юритувчи субъектнинг активлари, мажбуриятлари, капитали, даромадлари ва харажатлари тўғрисидаги маълумотларни олиш, қайта ишлаш ҳамда тақдим этишнинг барқарор қоидаларига асосланиб, бухгалтерия тизими ахборотни шакллантириш усуллари ва тамойилларини оппортунистик равишда ўзгартира олмайди, уларни бизнес ва давлат ўртасидаги молиявий муносабатларни ташкил этишнинг доимий ўзгарувчан шаклларига бўйсундиради.

Солиқ харажатларини ҳисобга олиш солиқ қонунчилиги, бухгалтерия амалиёти ва молиявий таҳлилни билишга асосланган тизимли ёндашувни талаб

қилади. Бу корхона молиявий бошқарувининг муҳим элементи бўлиб, унинг молиявий барқарорлиги, обрўси ва солиқ органлари билан муносабатларига таъсир қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Қурбанов З.Н. Солиқ харажатлари ҳисобининг назарий масалалари. “Тадбиркорликни ривожлантириш йўлидаги тўсиқларни бартараф этиш ҳамда қулай ишбилармонлик муҳитини шакллантиришда солиқ сиёсатининг ўрни” мавзусидаги конференция материаллари. Тошкент, 2016. 147-148 б.
2. Зайналов Ж.Р., Алиева С.С., Ахроров З.О. ва бошқ. Молия: Корхоналар молияси. Дарслик. – Т.: Иқтисод-молия, 2018. – 268 б.

